

В. Бондаренко

ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Методична збірка

Миколаїв
2023

**Миколаївський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти**

**Кафедра теорії й методики
дошкільної та початкової освіти**

ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Методична збірка

Миколаїв
2023

- Автор:** *Бондаренко В. В., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії й методики дошкільної та початкової освіти Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти*
- Рецензенти:** *Сокурєнко О. О., кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри теорії й методики дошкільної та початкової освіти Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти;*
Танасійчук О. В. учитель початкових класів та музичного мистецтва КЗ «Березківський мистецький ліцей» Миколаївської обласної ради, учитель вищої категорії, заступник директора з виховної роботи.
- Відповідальна за випуск:** *Стойкова В. В., кандидат педагогічних наук, заступник директора з науково-педагогічної роботи Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти*

Розглянуто на засіданні кафедри теорії й методики дошкільної та початкової освіти Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, протокол від 13.01.2023 р. № 3.

Рекомендовано вченою радою Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, протокол від 01.02.2023 № 01.

У методичній збірці представлено науково-методичні матеріали для підвищення професійної компетентності педагогічних працівників закладів початкової освіти щодо формування креативного мислення учнів початкових класів в умовах емпіричного педагогіки.

Матеріали збірки презентують особливості сучасних тенденцій організації освітнього процесу в ланці початкової освіти під час формування креативного мислення. Програмний педагогічний засіб «Формування креативного мислення учнів початкових класів» містить розроблену та систематизовану інформацію про психолого-педагогічні особливості оптимізації освітнього процесу та інструментальну структуру особистості учня молодшого шкільного віку, яка є рушійною силою формування креативного мислення; діяльнісно та практично орієнтовані вправи й завдання, що уможливають генерування креативної компетентності учнів 1–4 класів.

Адресовано педагогічним працівникам закладів загальної середньої, дошкільної освіти, закладів освіти інтернатного типу, позашкільної освіти, викладачам, методистам і студентам педагогічних закладів освіти.

Формування креативного мислення учнів початкових класів : методична збірка / Бондаренко В. В. – Миколаїв: Центр редакційно-видавничої діяльності ОІППО, 2023. – 64 с.

© Кафедра теорії й методики дошкільної та початкової освіти

© Центр редакційно-видавничої діяльності Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти
2023.

ISBN 978-617-8265-20-5

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Актуальність модуля:

У період інтенсивного науково-технічного прогресу, швидкого зростання наукових знань, їх масштабного застосування у життєдіяльності суспільства одним із головних завдань освіти є розвиток креативного мислення, пізнавальних і творчих здібностей молодших школярів. Розв'язання цього завдання органічно пов'язане з активізацією навчально-виховного процесу, розробкою операційної системи методів і прийомів навчання, що спрямовані на формування пізнавально-творчої активності молодших школярів, засвоєння навчально-розвивального матеріалу, генерування інтелектуальних здібностей і креативного мислення. Адже початкова школа покликана не лише для того, аби здійснювати теоретико-практичну підготовку відповідно до державного стандарту й освітніх програм, а, насамперед, – закласти ґрунтовну компетентнісну основу соціально-психологічних здібностей, що стануть каталізатором для побудови соціальних відносин і внутрішньоособистісної гармонійної світобудови. Розвиток креативного мислення дозволить дитині в майбутньому знаходити ефективні рішення у складних життєвих ситуаціях, досягати запланованих результатів діяльності, самореалізуватися.

Креативне мислення часто використовується молодшим школярем спонтанно в процесі адаптації у соціумі. Це відбувається тому, що діяльність дитини у своїй основі має елементи творчості й оригінальності, спрямована на задоволення соціальних потреб, є важливим чинником у період її зростання. Засвоюючи досвід повсякденного життя в суспільстві, дитина пізнає кожен його етап, здійснюючи власні відкриття та створюючи навколо себе індивідуальний простір, у якому відчуває себе захищеною.

Протягом усього життя людина злагоджено працює, розвивається; учитьсЯ аналізувати проблеми, що виникають; прогнозує своє майбутнє, виявляє суперечності; досягає високих результатів своєї діяльності й відчуває задоволення від цього. А постійним помічником цих процесів є креативність людини, її винахідливість. Потенційна здатність володіти та використовувати в соціальній взаємодії креативне мислення не притаманна кожній людині. Але можливо сформувати навички цієї властивості в початковій школі,

створивши сприятливі педагогічні умови, використавши педагогічну майстерність учителя та сензитивність вікового періоду молодшого школяра.

Мета модуля: удосконалення методичного та практичного рівнів професійної компетентності педагогічних працівників закладів початкової освіти й отримання досвіду оптимізації педагогічно-діяльнісного процесу щодо формування креативного мислення учнів початкових класів в умовах емпіричного педагогіки.

Завдання модуля:

Систематизувати знання щодо:

- сучасних тенденцій та особливостей організації освітнього процесу в ланці початкової освіти;
- психолого-педагогічних особливостей формування учнів початкової школи;
- важливості формування креативного мислення у молодших школярів як основи для соціально-комунікативної та комфортної психологічної взаємодії із навколишнім світом;
- ознайомлення із вправами, завданнями й іграми для генерування креативного мислення, застосування їх у практичній діяльності.

Сформувати вміння (навички):

- ураховувати вікові особливості учнів початкових класів у процесі формування креативного мислення;
- адаптувати засоби формування креативного мислення до навчально-виховних, методичних та інтерактивних особливостей освітнього процесу;
- створювати або інтерпретувати засоби креативного мислення для розширення спектра педагогічних умов та вдосконалення педагогічної майстерності відповідно до формування креативного мислення учнів початкових класів.

Розвинути установки до:

- усвідомлення важливості використання креативного мислення в умовах освітнього процесу початкової школи;
- моделювання ситуацій креативного мислення відповідно до вікових особливостей учнів початкових класів;
- створення відповідних психолого-педагогічних умов для фо-

- формування креативного мислення у молодших школярів;
- інтеграції завдань креативного змісту в освітню діяльність учнів початкових класів в урочний та позаурочний час;
- аналізу та синтезу;
- інноваційності;
- самовдосконалення;
- креативності.

Очікувані навчальні результати:

Знання:

- специфічності сучасного стану перебігу освітнього процесу в ланці початкової освіти;
- педагогічних і соціально-психологічних передумов креативного мислення учнів початкових класів;
- оптимізації освітнього процесу в початковій школі в ракурсі формування креативного мислення;
- творчих завдань для розвитку креативного мислення як дивергентного, формування здібності створювати «продуктивні метафори» та здатності виходити за межі стереотипних асоціацій, працюючи з широким семантичним полем.

Уміння:

- інтерактивно організовувати освітній процес у ланці початкової освіти;
- урахувати вікові особливості учнів початкових класів у процесі формування креативного мислення;
- адаптувати засоби формування креативного мислення до навчально-виховних, методичних та інтерактивних особливостей освітнього процесу;
- створювати або інтерпретувати засоби креативного мислення для розширення спектра педагогічних умов та вдосконалення педагогічної майстерності відповідно до формування креативного мислення учнів початкових класів.

Установки до:

- усвідомлення важливості використання креативного мислення в умовах освітнього процесу початкової школи;
- моделювання ситуацій креативного мислення відповідно до вікових особливостей учнів початкових класів;
- створення відповідних психолого-педагогічних умов для фор-

- мування креативного мислення у молодших школярів;
- інтеграції завдань креативного змісту в освітню діяльність учнів початкових класів в урочний та позаурочний час;
- аналізу та синтезу в діяльності;
- інноваційності;
- самовдосконалення;
- креативності.

Професійні компетентності, що розвиваються під час модуля

Оволодіння змістом навчального матеріалу модуля педагогами початкової ланки освіти слугуватиме:

- рефлексії професійної практики та диспозицій відносно власної психолого-педагогічної участі в освітньому процесі;
- зростанню психологічно-фасилітативної компетентності (усвідомлення ціннісної значущості фізичного, психічного і морального здоров'я дитини та здатність сприяти творчому становленню молодших школярів і їхній індивідуальності);
- розширення спектра мовно-комунікативної компетентності (уміння вислуховувати, обстоювати власну позицію, використовуючи різні прийоми міркувань та аргументації, розвиненість культури професійного спілкування, здатність досягати педагогічних результатів засобами продуктивної комунікативної взаємодії);
- розвитку підприємницької компетентності (уміння генерувати нові ідеї й ініціативи та втілювати їх у життя задля підвищення як соціального статусу та добробуту, так і розвитку суспільства й держави);
- оволодінню елементами емпатермент-педагогіки.

Навчальна діяльність у межах модуля спрямовується на творче, соціально-психологічне та професійно-діяльнісне самовдосконалення слухачів на основі активізації їхньої базової освіченості, педагогічної майстерності відповідно до соціальних запитів держави, мети і завдань Нової української школи.

Опис структури модуля

Модуль складається із трьох тем: інтерактивних лекцій (5 год), практичних занять (5 год), самостійної роботи (5 год). Усього – 15 год.

Особливості організації проведення модуля

Передбачається вивчення та аналіз тем відповідно до тематичного плану модуля. Модуль розроблено для того, щоб навчити вчителів початкових класів добирати необхідний матеріал для формування креативного мислення в молодших школярів.

Слухачі отримуватимуть теоретичні знання та практичні навички щодо формування креативного мислення.

На лекційних заняттях педагогічні працівники отримають поради щодо використання творчих завдань, систематизації методів і визначення пріоритетів у психолого-педагогічній діяльності для формування креативного мислення в учнів початкових класів.

Особливості організації проведення модуля

Робота в групах змінного складу.

Навчальна стратегія модуля

(форми та методи організації освітньої діяльності)

Реалізація завдань для досягнення продуктивних результатів модуля здійснюється через:

- оволодіння змістом навчального матеріалу на інтерактивних лекціях;
- самостійну навчальну діяльність слухачів відповідно до навчально-методичних матеріалів, розроблених для комплексу занять;
- виконання орієнтовано практичних завдань для формування здібностей упроваджувати в педагогічно-діяльнісну практику елементів креативного мислення;
- активну діяльність слухачів у процесі проведення семінарських занять із метою вдосконалення компетентнісної основи для реалізації завдання згенерувати креативне мислення в учнів початкової школи;
- проведення діагностичного та підсумкового контрольного тестування до змісту занять (за згодою слухачів);
- розробку та представлення авторських завдань креативного мислення відповідно до вікової категорії учнів 1–4 класів.

Матеріально-технічне забезпечення модуля

Комп'ютер або ноутбук, проєктор, презентація, обладнання навчального кабінету для вчителів початкових класів МОППО.

Для слухачів: фломастери, олівці, музичний матеріал для творчої діяльності, листи А-4 різного кольору, ножиці, нитки хутрові, гарячий клей, фетр різного кольору, кульки настрою, роздатковий матеріал для індивідуальної, парної та групової роботи.

Форма підсумкового контролю

- ▶ обговорення питань під час проведення семінарських занять;
- ▶ розробка авторських завдань для формування креативного мислення учнів початкових класів.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН МОДУЛЯ

ТЕМА 1. Інструментальна особистісна основа молодшого школяра. Сутність та значення креативного мислення.

ТЕМА 2. Психолого-педагогічні аспекти креативного мислення учнів початкових класів.

ТЕМА 3. Оптимізація освітнього процесу в початковій школі в ракурсі формування креативного мислення. Види вправ на розвиток креативного мислення молодших школярів.

РОЗПОДІЛ НАВЧАЛЬНИХ ГОДИН МОДУЛЯ (кратне 0,5 год)

	Інтерактивні лекції, год	Практичні завдання, год	Самостійна робота, год	Усього, год
Вступ до курсу	0,5			0,5
Тема 1. Інструментальна особистісна основа молодшого школяра. Сутність і значення креативного мислення	0,5	1	1	2,5
Тема 2. Психолого-педагогічні аспекти креативного мислення учнів початкових класів	2	1	1	4

Тема 3. Оптимізація освітнього процесу в початковій школі в ракурсі формування креативного мислення. Види вправ на розвиток креативного мислення молодших школярів	2	1	1	4
Підсумковий контроль у формі підсумкової роботи – творчі вправи для формування креативного мислення (робота в групах)		2	2	4
Усього, год	5	5	5	15

ФОРМИ КОНТРОЛЮ

Навчальні результати слухачів у межах модуля оцінюються на основі підсумкового контролю, який проводиться у формі підсумкової роботи – розробки вправ, добору завдань, проектування заходів щодо формування креативного мислення в учнів початкових класів.

Види навчальної діяльності	Тема 1	Тема 2	Тема 3		Підсумковий контроль	Примітки
Практичне завдання	10	10	10	30	20	
Робота в групах		20	20	40	20	
Творчі вправи для формування креативного мислення		20	20	40	20	
					60	
					100	
						Модуль зараховано не менше 60 балів

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Зміст навчання (те- матичний план)	Розподіл навчальних годин	Форми нав- чальних за- нять	Освітній продукт
Тема 1			
Інструментальна осо- бистісна основа мо- лодшого школяра. Сутність і значення креативного мислен- ня	3	Інтерактивна лекція. Самостійна робота. Практичне заняття	Добирає матеріал для формування креатив- ного мислення відпо- відно до вікових осо- бливостей молодших школярів
Тема 2.			
Психолого- педагогічні аспекти креативного мис- лення учнів почат- кових класів	4	Інтерактивна лекція. Самостійна робота. Практичне заняття	Володіє когнітивною основою концепції креативності та креа- тивного мислення
Тема 3.			
Оптимізація освіт- нього процесу в поча- тковій школі в ракур- сі формування креа- тивного мислення. Види вправ на розви- ток креативного мис- лення молодших школярів	4	Інтерактивна лекція. Самостійна робота. Практичне заняття	Оптимізує освітню діяльність, викорис- товуючи інтерактивну технологію та креати- вні завдання. Знає і використовує творчі завдання, ди- дактичні ігри, інтера- ктивні вправи для фо- рмування креативного мислення молодших школярів
Підсумковий контроль			
Робота в групах	4	Самостійна робота Практичне заняття	Створює авторські завдання для форму- вання креативного мислення
Усього, год	15		

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНИХ ТЕМ

Тема 1. Інструментальна особистісна основа молодшого школяра. Сутність і значення креативного мислення.

Мета заняття: презентувати тенденції розвитку особистісних сфер молодших школярів та психічних процесів; окреслити сутність і значення поняття креативного мислення.

Завдання заняття:

➤ *Класифікувати знання щодо:*

- поняття креативності, креативного мислення та процесу формування креативного мислення в учнів початкових класів.
- *Сформуувати навички (уміння):*
- визначати напрями формування та розвитку формування креативного мислення в учнів початкової школи;
- формувати та розвивати в молодших школярів здібності креативного мислення.

➤ *Розвинути установки до:*

- усвідомлення важливості формування та розвитку інтеграції елементів креативного мислення в освітній процес початкової школи;
- сприяння професійному розвитку, підвищенню методичного та практичного рівнів професійної компетентності.

Очікувані навчальні результати:

➤ *знання:*

- сучасних підходів організації освітнього процесу з урахуванням індивідуальних і вікових психофізіологічних потреб здобувачів освіти, інтеграції завдань та процесів креативного мислення у навчально-виховну діяльність;
- психолого-педагогічних основ категорії креативного мислення; організації та педагогічних операцій формування креативного мислення молодших учнів.

➤ *навички (уміння):*

- визначати особливості формування та розвитку креативного мислення в учнів початкової школи;
- формувати та розвивати в учнів початкових класів елементи креативного мислення у процесі самостійної діяльності та соціально-комунікативній взаємодії.

➤ *установки до:*

- усвідомлення важливості формування та розвитку креативного мислення учнів початкових класів.

Теоретичний матеріал до теми 1

Основні поняття:

Креативність – це здатність людини створювати принципово нові ідеї, знаходити оригінальні рішення, відхилятися від традиційних схем мислення, здатність вирішувати проблеми, що виникають усередині статичних систем, а також – інтегративна, динамічна особистісна характеристика, що визначає здатність до творчості та є однією з умов самореалізації особистості. Вона виявляється у різних формах-видах діяльності, ініціативності, активності, пов'язаних зі створенням – репродукуванням – продукуванням тих чи інших предметів, продуктів діяльної активності.

Сфери особистості учня початкових класів – мотиваційна, інтелектуальна, вольова, інтерактивна, сфера оцінних та самооцінних відносин, емоційна, вербальна або комунікативна, соціальна,.

Мислення – це психічний процес самостійного пошуку й відкриття суттєво нового, тобто процес опосередкування та узагальнення відображення дійсності під час її аналізу й синтезу, що виникає на основі практичної діяльності та досвіду.

Конвергентне мислення – логічне, послідовне односпрямоване мислення, виявляється у процесі вирішення завдань, що мають єдину правильну відповідь. Конвергентне мислення є своєрідним інтелектуальним фундаментом.

Дивергентне мислення – це мислення, «що йде одночасно в багатьох напрямках», спрямоване на те, щоб породити безліч різних варіантів розв'язання задачі. Це альтернативне, алогічне мислення, яке виявляється в процесі розв'язання завдань, що припускають існування безлічі правильних відповідей.

Перетворювальна діяльність – процес зміни себе та навколишньої дійсності. Існує *свідома* (під час цієї діяльності людиною усвідомлено визначається мета і передбачається можливий результат прийнятих рішень), *продуктивна* (активність людини спрямована на те, щоб отримати певний результат), *пізнавальна* (чуттєва, раціональна, художня, життєва, особистісна), *соціально-перетворювальна* діяльність.

Мотивація – спонукання до дії; динамічний процес фізіологічного та психологічного плану, керуючий поведінкою людини,

який визначає її організованість, активність і стійкість; здатність людини діяльнісно задовольняти свої потреби.

Освітній процес – це інтелектуальна, творча діяльність у сфері освіти, що провадиться у закладі освіти через систему науково-методичних і педагогічних заходів, спрямована на передачу, засвоєння, примноження і використання знань, умінь та інших компетентностей в осіб, які навчаються, а також на формування гармонійно розвиненої особистості.

Креативне мислення – це спосіб мислення, за якого людина здатна не лише відрізнити інформацію від фактів, а й з урахуванням нових реалій.

Зміст навчання.

Для забезпечення успішності процесу формування креативного мислення молодших школярів необхідно знати особливості вікової психології молодших школярів, зокрема розумітися на протіканні психічних процесів, стану сформованості особистісних сфер та оперувати теоретико-практичною базою щодо формування креативності в категорії учнів 1–4 класів.

Обов'язково враховувати стан сформованості таких психічних функцій, як: мислення, мовлення, уява, самосвідомість, емоційний, інтелектуальний і вольовий розвиток.

Мислення є особливою психічною функцією, що формується у молодшому шкільному віці: молодший школяр розв'язує розумові задачі, уявляє їхні умови, засвоює мову (це призводить до розв'язання розумових задач); починає розуміти причини явищ. Дитячі запитання є показником допитливості та свідченням проблемності мислення молодшого школяра. В учнів зазначеної вікової категорії з'являється нове співвідношення розумової та практичної діяльності – практичні дії утворюються на основі попереднього міркування; підвищується планованість мислення; відбувається перехід від використання готових зв'язків і відносин до розуміння складніших.

Мовлення молодших школярів – психічна функція із такими особливостями: воно перетворюється на універсальний засіб спілкування і втрачає явище ситуативності; набуває виразності, зв'язності, логічності, послідовності. У молодших учнів з'являються роздуми як засіб розв'язання розумових завдань; мовлення стає засобом пізнання й особливим видом довільної діяльно-

сті; набуває своїх індивідуальних функцій – планувальної, звукової, діяльнісної, фонетичної (завершується процес фонетичного розвитку).

Така психічна функція, як уява змінюється на довільну – молодший учень створює задум, сплановує та реалізовує його. Уявлення набуває форм особливої діяльності – перетворюється на фантазування, переходить у внутрішню будову особистості, зникає потреба в наочних еталонах для створення образів.

Наступна психічна функція – самосвідомість. Її сформованість визначається критичним ставленням до дорослих та однолітків, здатністю до оцінювання своїх досягнень у конкретних видах діяльності; сформованістю диференційованої самооцінки, самокритичністю; розвитком здатності мотивувати самооцінку; усвідомленням себе в певному часі.

Відповідно до вольової функції у молодшого школяра формується: боротьба мотивів; з'являється самоконтроль; спроможність виявляти вольові зусилля; здатність спонукати до діяльності дорослих і дітей.

Емоційний розвиток, як наступна психічна функція, охоплює соціальні норми вираження почуттів, зміну ролей емоцій у процесі діяльності, довільні й усвідомлені, інтелектуальні та естетичні почуття.

У молодших школярів перебувають у стані формування перші моральні судження та оцінки, виникає свідомо моральність – поведінка опосередковуються моральними нормами.

Процес формування креативного мислення молодших школярів потребує розвитку особистісних сфер: вербальної або комунікативної, інтерактивної, сфери оцінних та самооцінних відносин, мотиваційної, інтелектуальної, вольової, емоційної, соціальної.

У молодшому шкільному віці інтелект набуває якісного і кількісного розвитку, що проявляється у можливостях молодшого школяра сприймати світ, який є його навколишньою дійсністю. Учень цієї вікової категорії може запам'ятовувати більший обсяг інформації, багато розмірковує, помічає, інтеріоризує, створюючи особистий досвід. Відповідно до кількісних змін інтелектуального резерву молодших школярів визначаємо такі: підвищення темпу процесу сприймання і збільшенням масштабу засвоєної інформації, високий рівень запам'ятовування власне вилученої інформації із навколишнього світу. Якісні зміни характеризуються зростанням пізнаваль-

ної ефективності, глибоким усвідомленням життєвих процесів. Молодші школярі активно й експресивно реагують на яскраві барви середовища, що їх оточує, новий фон навчально-пізнавальної діяльності, цікаві ситуації для них. В учнів 1–4 класів відбувається подальший розвиток особистісних якостей, продовжується процес формування інтелектуальної, вольової, емоційної сфер, налагоджується процес спілкування з ровесниками та дорослими, які беруть активну участь у їхньому житті.

Соціальна сфера молодшого школяра є відображенням орієнтаційної міри особистості молодшого школяра у його світі (шкільне середовище, сімейні стосунки з батьками, соціальне середовище розвитку, часове орієнтування тощо). Орієнтація учня в навколишньому середовищі охоплює його інструментальну особистісну основу та знання, якими він повинен володіти у відповідний період життя. Елементарні знання, уміння і навички в молодшому шкільному віці достатньо образно неоформлені, уривчасті, мають відсутність системності, оскільки молодший учень розуміє їх у логіці життя, але не в логіці наукового бачення.

Комунікативна сфера молодшого школяра є сферою розкриття здатності проявляти самостійну активність у процесі ведення діалогів, полілогів, дотриманні норм та правил етикету в процесі спілкування. Для молодших школярів має особливе значення здатність виконувати активну мовну діяльність. Це виявляється у лексичному запасі, володінні потрібними формами мовного висловлювання, багатстві та виразності мовного вираження, ініціюванні комунікативного процесу, творчій мовленнєвій поведінці під час спілкування.

Молодший школяр, який має сформовану інтерактивну сферу, розкривається через уміння самостійно організувати процес взаємодії з іншими людьми й адаптуватися до вимог у груповій діяльності, орієнтується, спостерігає за поведінкою ровесників, узгоджує, бере активну участь в об'єднанні зусиль із метою налагодження креативно обрмлених відносин.

Завдяки сформованості в молодшого школяра сфери оцінних і самооцінних відносин він має здатність аналізувати особливості ставлення до себе людей, які його оточують, та власне ставлення до них. Самооцінка молодшого школяра є визначним рівнем розвитку його самосвідомості. Коли особистість учня психічно й інтелектуально зростає до рівня самосвідомості, він починає усвідомлювати себе, своє існування, розуміти власні вчинки та мотиви поведінки,

її цілі, аналізувати своє ставлення до навколишньої дійсності. Уміючи оцінювати себе, учень початкової школи вчиться самостійно регулювати свою поведінку. Від його самооцінки залежить ефективність креативної діяльності й також рівень її прояву. Високий рівень розвитку самооцінки у формуванні креативного мислення дозволяє молодшому школяреві інтегрувати досягнення та прагнення.

Мотиваційна сфера забезпечує молодшого школяра свідомим прагненням ходити до школи, перебувати в нових умовах із новим оточенням, виконувати нові соціальні ролі, брати участь у новій діяльності, особливо креативній. На креативну поведінку учнів початкових класів впливають соціальні мотиви: прояв цікавості до навколишнього дорослого світу та прагнення ідентифікувати себе з дорослими; мотиви до створення та збереження позитивних стосунків із дітьми й батьками, учителями; мотиви до самореалізації власних цілей, конкурентноспроможності (молодший школяр бажає бути успішним); процесуальні мотиви.

Емоційна сфера – це рушійна сила розвитку та формування дітей цієї вікової категорії. Вона охоплює переживання маленької особистості відповідно до нового в її житті – сумніви, подив, радість від нових знань, набутих умінь, спілкування та взаємодії – це все стає основою для формування креативного мислення молодших школярів. Розвиток моральних почуттів відбувається через організацію групових занять та ігор, що сприяють формуванню відповідальності й дружелюбності. Молодший шкільний вік особливий підвищеною емоційною вразливістю. Думка вчителя для молодших учнів є авторитетною та пріоритетною – це призводить до певної своєрідної залежності від нього та потреби в постійній підтримці.

Успішність молодших школярів залежить від розвитку вольової сфери його особистості. За допомогою вольової сфери відбувається виконання цілеспрямованих дій, долаття труднощів у навчанні, вихованні та прояву креативності в міжособистісній взаємодії, формуванні соціально-комунікативної активності. Розвинена вольова сфера сприяє молодшому школяреві в підпорядкуванні своєї активності, довільній регуляції поведінки; розвитку вмінь активно керувати власною увагою, думкою, пам'яттю, потребами. Підвищена емоційна збудливість у молодших школярів негативно впливає на його волю та самоволодіння.

Інтелектуальна сфера відображає систему розумових операцій: мислення, пам'ять, сприймання, увага тощо.

Ініціативність пов'язана з умінням школяра перетворювати ідеї на дії. Уміння й навички пов'язані з активною діяльністю особистості для задоволення власних потреб.

Формування особистості молодшого школяра є процесом багатогранним та має бути цілісним. Не може формуватися лише одна риса з актуалізацією одного процесу. Процес генерування інструментальної основи особистості – тотальний, який активізує всі сфери особистості, її багатовимірну сутність.

Креативність є науково сталою категорією у психологічній науці. Основне завдання психології творчості полягає у розкритті психічних закономірностей і механізмів творчого процесу та креативності. Творчість розглядається як основа і механізм розвитку психіки, а його дослідження зв'язуються із закономірностями мислення. Її основним процесом є дивергентне мислення. Творчі здібності або креативність – явище багатоконпонентне, тісно пов'язане з особистісними і мотиваційними змінами.

Креативне мислення зараз настільки ж важливе в освіті, як і грамотність. Варто надати йому аналогічного статусу. Світ потребує людей, здатних поєднувати думки, знання, можливості й цінності в різні способи, тим самим, вирішуючи складні соціальні, економічні та екологічні проблеми, збагачуючи культуру й підвищуючи добробут.

Відповідно до компетенцій, визначених експертами у 2017 р. на Світовому економічному форумі в Давосі, креативне мислення входить у ТОП-5 компетенцій найближчого десятиліття.

Креативне мислення – це спосіб мислення, за якого людина здатна відрізнити інформацію від фактів із урахуванням нових реалій.

Креативність і креативне мислення сприяє людському міркуванню поза шаблонними патернами та дивитися на речі з іншого ракурсу.

Основними навичками креативного мислення є: генерування ідей, активна сприйнятливність нового та незвичайного, дивергентні зразки мислення, уява та цікавість, мудрість та розсудливість.

Креативність є надзвичайно корисною в усіх динамічних зонах людського життя: у бізнесі, освіті, мистецтві, науці, культурі, політиці – всюди, де має місце конкурентноспроможність.

Особистість, що здатна креативно мислити, розуміє, які важелі потрібно тиснути для побудови нових ідей, рішень складних за-

вдань: додати одну деталь або перевернути все догори ногами, вигадати щось безапеляційно нове або перетворити і скласти по-новому щось уже звичне, рухатися всупереч загальноприйнятим стереотипам чи віднайти спосіб поглянути на статичні процеси та системи, як динамічні.

Користуватися креативним мисленням – це означає:

- створювати нове з того, що вже є;
- поєднувати відомі елементи унікальним чином;
- вирішувати проблеми унікальним способом;
- налагоджувати зв'язки;
- відмовитися від шаблонного мислення;
- бути гнучким та оригінальним;
- мати схильність до аналізу й синтезу;
- інтуїтивно відчувати правильний напрям думки;
- генерувати велику кількість ідей;
- бачити вирішення проблеми або ситуації по-новому.

При цьому креативне мислення:

- дозволяє виходити з кризових ситуацій;
- робить життя нескінченно різноманітним;
- дозволяє реалізувати творчий задум;
- допомагає знайти шляхи для самореалізації;
- допомагає бути щасливим та успішним.

Усі ці особливості креативного мислення роблять його головною навичкою XXI століття.

Перед людством назріло багато життєво важливих завдань, тому потрібна глобальна зміна мислення. Важливо формувати креативне мислення, починаючи з молодшого шкільного віку. Тобто на основі формування креативного мислення має базуватися новітня культура мислення, що сприятиме виходу на новий рівень розвитку. Адже все, що нас оточує, – це і є результати нашого мислення.

Практичне заняття 1.1

Метод навчання: інтерактивне навчання.

Форма роботи: робота в парах.

Завдання: описати інструментальну основу особистості молодшого школяра щодо формування креативного мислення учнів початкової школи; організувати рольову гру «Я – особистісна сфера молодшого школяра» з метою набуття доцільних практичних навичок генерування креативного мислення для організації продуктивного освітнього процесу в початковій школі.

Опис завдання:

- ✚ створити таблицю з відображенням відповідності особистісної сфери та творчої практики, що розвиватиме конкретну сферу (в найбільшому вимірі).

Рекомендована форма для підготовки завдання:

<i>Особистісна сфера молодшого школяра</i>	<i>Назва гри, творчої вправи та завдання</i>	<i>Опис гри, вправи, завдання</i>	<i>Орієнтовний час проведення</i>	<i>Процес діяльності, в який інтегрується завдання креативного змісту</i>

- ✚ підібрати ігри, творчі вправи та завдання для розвитку креативного мислення молодших школярів.

Рекомендована форма для підготовки завдання:

<i>Вид діяльності (урочна чи позаурочна)</i>	<i>Місце в структурі заняття</i>	<i>Назва гри, творчої вправи та завдання</i>	<i>Мета застосування</i>	<i>Орієнтовний час проведення</i>

Кожна пара презентує свою роботу

Тема 2. Психолого-педагогічні аспекти формування креативного мислення учнів початкових класів.

Мета заняття: визначати психолого-педагогічні аспекти формування креативного мислення молодших школярів; удосконалювати вміння аналізувати й урахувувати в педагогічній діяльності фактори впливу на генерування креативності.

Завдання заняття:

➤ *Систематизувати знання щодо:*

- виявлення творчих потенцій у школярів молодшого шкільного віку;
- психолого-педагогічних передумов розвитку молодших школярів;
- чинників впливу на формування креативного мислення в учнів початкової школи.

➤ *Сформувати навички (уміння):*

- урахувувати психолого-педагогічні детермінанти в процесі розвитку креативного мислення молодших учнів;
- максималізувати застосування творчих вправ, завдань в освітньому процесі;
- створювати ситуації креативного спрямування у міжособистісних стосунках.

➤ *Розвинути установки до:*

- професійного розвитку, підвищення методичного, практичного, психологічного та креативного рівнів професійної компетентності;
- самовдосконалення, особистісного розвитку;
- інноваційності;
- психологізації освітнього процесу;
- творчості.

Очікувані навчальні результати:

➤ *знання:*

- творчих потенцій у школярів молодшого шкільного віку;
- психолого-педагогічних передумов розвитку молодших школярів;
- чинників впливу на формування креативного мислення в учнів початкової школи.

➤ *навички (уміння):*

- урахувувати психолого-педагогічні детермінанти в процесі розвитку креативного мислення молодших учнів;

- максималізувати застосовування творчих вправ, завдань в освітньому процесі;
  - створювати ситуації креативного спрямування у міжособистісних стосунках.
- *установки до:*
- професійного розвитку, підвищення методичного, практичного, психологічного та креативного рівнів професійної компетентності;
  - самовдосконалення;
  - інноваційності;
  - психологізації освітнього процесу;
  - творчості.

Теоретичний матеріал до теми 2

Основні поняття:

Творчість – процес народження нового, що об’єктивно відбувається у природі або в людині; у природі – зародження, ріст, дозрівання; у людській діяльності – генерування нових міркувань, почуттів, фантазійних образів, що виконують безпосередню функцію регуляторів творчих дій. Це створення якісно нових культурних і матеріальних цінностей, інтелектуальна діяльність, у результаті якої, на основі минулого досвіду виникає нове знання та бачення.

Творчий розвиток – розвиток здібностей до художньої діяльності: малювання, написання віршів, гри на музичних інструментах і створення умов для того, щоб дитина могла фантазувати, шукати незвичне в буденному та творити.

Творчий потенціал – це сукупність властивостей, стану і здібностей школяра, набір засобів і прийомів, що застосовуються у вирішенні творчих завдань.

Творчі здібності – це синтез властивостей і рис характеру дитини, що характеризують ступінь їх відповідності вимогам певного виду навчально-творчої діяльності, обумовлюють рівень результативності цієї діяльності.

Зміст навчання

У педагогіці творчому розвитку дитини у всі часи приділялася велика увага. Сучасні умови розвитку нашого суспільства затребують творчо здатних людей і водночас сприяють індивідуальному

розвитку кожного, пропонуючи сучасні засоби діяльності та їхній необмежений ресурс.

Зародження, зростання і визрівання нових думок, почуттів і образів, на відміну від конструювання, що поєднує старе і відоме, – є новим принципом дій творчої людини. Результатом творчого процесу є продукт оригінальний, об'єктивно цінний і самодостатній. Продуктами творчості бувають: відкриття, винаходи, нові художні образи неабиякої сили. Суть у них одна. Різняться вони лише засобами проникнення у природу.

Розвиток суспільства в нових умовах ставить завдання формування творчого потенціалу особистості. Сучасному суспільству потрібне не стільки репродуктивне мислення, скільки продуктивне. Нині суспільство потребує швидких змін, нових прогресивних, креативних ідей.

Саме творча, естетично збагачена особистість здатна розв'язувати як щоденні виробничі, так і масштабні завдання, що забезпечуватимуть не просто виживання, а прогрес нації, здатної зайняти у співдружності народів гідне місце, створити кожному своєму громадянину повноцінне економічне й культурне життя.

Виховання такої особистості потребує реалізації цілої системи державних заходів, що спиралися б на комплексну наукову розробку, в якій вагоме місце зайняла би психологія як наука, що досліджує теоретичні та прикладні сторони формування особистості.

Учені все більше погоджуються з думкою про те, що потенційність до творчості властива не лише відомим науковцям, представникам культури, а є характеристикою всіх людей. Її можна стимулювати, розвивати цілеспрямованими заходами та підвищувати ефективність продуктивної праці людини в виробничих сферах життя. Психологи переконані, що здатність до творчості закладена в кожній людині, яка реалізує її різною мірою у різних умовах.

Особливо актуальною є об'єктивна потреба в активному розвитку інтелектуального креативного потенціалу кожної особи, нації, суспільства в цілому.

Творчість своєю сутністю, внутрішньою логікою переплітається із такими проблемами, як: свідомість, мислення, пізнання, критика, практика, передбачення, соціальний ідеал.

Творчість є тим містком, через який проходить емоційно-естетична реакція від сприйняття до відтворення і закріплюється як особистісні новоутворення.

Оскільки під поняттям творчості в початковій школі ми маємо на увазі не створення духовних цінностей, не кінцевий результат, а сам процес, а також дієвість, здатність до перевтілення чужих думок і почуттів у свої власні, то вся діяльність учня майже повністю повинна бути творчою.

Як і будь-яку позитивну властивість, креативність важливо формувати якомога раніше. Найбільш сприятливим періодом для цього вважають молодший шкільний вік, коли спонтанна і, часто, репродуктивна творчість дошкільного віку з'єднується зі швидко зростаючим інтелектом, абстрактним мисленням, логічністю.

Наукові спостереження свідчать про те, що значна частина учнів у процесі освоєння навчальної діяльності та під її тиском стають пасивними виконавцями завдань і закінчують школу непристосованими, бездіяльними, незадоволеними життям членами суспільства.

Щоб зберегти творчу тенденцію дошкільного віку, підсилити її в молодшому шкільному віці новими інтелектуальними, інструментальними й методичними можливостями, необхідне дослідження умов розвитку і детермінант креативного потенціалу дітей.

Творча діяльність людини обумовлюється специфічною здібністю – креативністю. Одна категорія психологів вважає поняття «творчі здібності» та «креативність» тотожними і стверджує, що креативність є самостійним фактором, який не залежить від інтелекту, інша – вважає, що високий рівень розвитку інтелекту передбачає високий рівень розвитку творчих здібностей і навпаки. На думку третіх, творчих здібностей не існує, головну роль у детермінації творчості відіграють мотивація, цінності, емоційний стан, особистісні риси.

На розвиток творчих здібностей впливає велика кількість чинників, що по-різному представлені в кожному конкретному випадку. Чинники, із якими можуть бути пов'язані творчі здібності в молодшому шкільному віці, можна умовно поділити на зовнішні та внутрішні.

До зовнішніх можна віднести такі чинники мікросередовища, як: характер і систему сімейного виховання, вплив школи та спілкування з однолітками. До внутрішніх детермінантів творчих здібностей належать: вікові й індивідуально-психологічні особливості особистості, статеві відмінності, психопатологічні прояви (акцентуації характеру), стилі (стратегії) організації розумової діяльності. Аналіз цих чинників дуже важливий для визначення шляхів розви-

тку та формування творчих здібностей у молодшому шкільному віці.

Однак явище креативності заслуговує не лише на те, щоб його виявляли чи навіть вимірювати, але й на те, щоб прагнути активно сприяти нарощуванню його вираженості у відповідних осіб. У прикладному аспекті проблема визначення та розробки оптимальних методів активного сприяння розвитку креативності в креативних школярів – це найважливіша проблема сучасної психології творчої обдарованості, зокрема її практичного відгалуження – психології розвитку креативності.

Креативне мислення – це природна властивість особистості, яка існує від початку життя людини; найвища форма активності особистості. Креативне мислення виявляється в активності, що втілюється у продуктах творчості. Завдяки їй молодший школяр виражає себе, свій внутрішній світ, змінюючи його. Він творить не тільки зовнішній світ, але й свій власний.

Розвиток учня початкових класів передбачає появу психічних новоутворень у діяльності, активності суб'єкта. Коли дитина привласнює психічні новоутворення, то її особистість ускладнюється, відбувається розгортання внутрішнього плану, який має кожна людина.

Формування креативності залежить від певних умов, зокрема від того, що не існує зразка регламентованої поведінки, позитивного зразка творчої поведінки, умов для наслідування творчої поведінки, соціального підкріплення творчої поведінки. Щоб діагностувати й систематично формувати творчу особистість у процесі навчання, необхідно знати її властивості, творчі риси її характеру.

Основні властивості творчої особистості: сміливість думки, схильність до ризику; фантазія; уявлення та уява; проблемне бачення; вміння долати інерцію мислення; здатність виявляти суперечності; вміння переносити знання і досвід у нові ситуації; незалежність; альтернативність; гнучкість мислення; здатність до самоуправління.

Здатність до навчання – це здатність до отримання знань, а креативність – здатність до трансформації знань. Із нею пов'язані увага, фантазія, народження гіпотез тощо. Креативне навчання є навчанням творчості та виступає і творчою діяльністю.

Необхідно створити для оптимального творчого розвитку дитини відповідні умови. Для цього існують різні творчі підходи та методичні рекомендації.

Психологи вважають, що формування творчості, уможливиться при наступних умовах:

- фізичні, що охоплюють наявність матеріалів для творчості й можливості працювати з ними в час бажання дитини;
- соціально-економічні, за яких учень відчуває зовнішню безпеку, і знає, що її творчі продукти не будуть негативно оцінені дорослими;
- психологічні – полягають у створенні для школяра відчуття комфортної внутрішньої безпеки, підтримки від дорослих у творчих починаннях.

Основні аспекти креативної освіти:

- Створення психологічно позитивної атмосфери. На творчих заняттях недопустимий педагогічний натиск, підвищений голос педагога, використання явних і прихованих загроз (типу «а якщо ви забрудните пластиліном столи або стільці, то я!»).
- Емоційна атмосфера, що спонукає дитину до творчості (звернення до дитини тільки на ім'я, збереження педагогом рівної, доброзичливої заспокійливої інтонації. Особливо актуальним є цей аспект у роботі з дітьми з особливими потребами).
- Бачення кожної дитини.
- Інтелектуальний зміст креативної атмосфери (це може бути незвичайний сюжетний поворот, нові елементи, емоційне співпереживання).
- Взаємодія зі школярами по активізації пізнавальних інтересів має вибудовуватися на заняттях у логічній послідовності «цікаво – знаю – вмю». Треба робити акцент не на простішому навчанні, а – зрозумілішому. Учень має усвідомити мету та завдання – тоді кінцевий результат буде домінантним над процесом, який може видатися школяреві нецікавим або складним.
- Застосування в освітньому процесі творчих ігор і вправ, оскільки їхнє експресивне наповнення сприяє ґрунтовному й міцному засвоєнню матеріалу, розвитку особистості кожного учня. Навіть звичайні повсякденні види діяльності, дії можна перетворити на такий незвичайний формат, що спонукатиме до творчого мислення.
- Відмовитися від нецікавих компонентів уроку, наприклад, тривалих марудних опитувань, та використати час для цікавих

та творчих ігор. Гра не лише органічно включиться у структуру уроку, а й надасть змогу зекономити навчальний час.

Принципи креативної освіти:

- ▶ Безоцінне сприйняття особистості молодшого школяра неповторним унікальним творінням світу.
- ▶ Безперервний пошук обмежень (стан здоров'я, емоційний стан, матеріальні ресурси), та усунення їх будь-якими шляхами, оскільки вони виступають перешкодами для самореалізації особистості.
- ▶ Вчасна, кваліфікована та доцільна психолого-педагогічна допомога.
- ▶ Необхідність пошуку індивідуального контакту зі школярем, ураховуючи її індивідуально-вікові особливості, бажання, потенції тощо.
- ▶ Знання етапів формування молодшого учня відповідно до вікової категорії.

Основною психологічною ідеєю креативної педагогіки є творча свобода школяра.

Практичне заняття 2.1

Метод навчання: інтерактивне навчання.

Форма роботи: робота в групах.

Завдання: визначити всі можливі внутрішні та зовнішні детермінанти, позитивні й негативні умови формування креативного мислення молодших школярів; виявити основні властивості творчої особистості та охарактеризувати принципи креативної освіти.

Опис завдання: заповнити таблицю.

Рекомендована форма для підготовки завдання:

<i>Внутрішні детермінанти</i>	<i>Зовнішні детермінанти</i>	<i>Позитивні умови розвитку</i>	<i>Негативні умови розвитку</i>	<i>Основні властивості творчої особистості</i>	<i>Принципи креативної освіти</i>

Кожна пара презентує свою роботу

Тема 3. Оптимізація освітнього процесу в початковій школі в ракурсі формування креативного мислення. Види вправ на розвиток креативного мислення молодших школярів.

Мета: ознайомити з можливостями оптимізації освітнього процесу щодо генерування креативного мислення учнів початкових класів; рекомендувати зразок створення умов креативного середовища для розвитку творчого потенціалу молодших школярів; ознайомити з практичними вправами для формування креативного мислення учнів початкових класів.

Завдання заняття:

- *Систематизувати знання щодо:*
  - створення оптимальних умов формування креативного мислення у процесі освітньої діяльності початкової школи.
- *Сформувати навички (уміння):*
  - організовувати процес творчого розвитку молодших школярів;
  - будувати освітній процес, включаючи різні види креативної діяльності.

Очікувані навчальні результати:

- *знання:*
  - щодо створення оптимальних умов формування креативного мислення в процесі освітньої діяльності початкової школи;
  - видів і тематики творчих завдань.
- *навички (уміння):*
  - організовувати процес навчання, виховання і розвитку учнів початкових класів у форматі креативного мислення;
  - організовувати різні види і форми пізнавальної та продуктивної творчої діяльності учнів.
- *установки до:*
  - самовдосконалення, особистісного зростання, виокремлення педагогічних та аксіологічних диспозицій;
  - інноваційності й ініціативності;
  - самовдосконалення, педагогіки емпатуерменту.

Теоретичний матеріал до теми 3

Основні поняття:

Оптимізація освітнього процесу – управління та взаємопов'язана діяльність учителя й учнів навчанням і вихованням на основі всебічного врахування педагогічних закономірностей, принципів, сучасних форм і методів, особливостей, внутрішніх і зовнішніх умов із метою досягнення найвищої його ефективності у ході дотримання встановлених гігієною нормативів витрат часу.

Критерії оптимізації – ефективність процесу навчання (результат високої якості освітнього процесу, в якому формуються учні); якість навчання (відповідність між результатом, метою та завданнями навчання; міра відповідності між результатами й максимальними можливостями особистості молодшого учня у визначений період розвитку); оптимальність витрат часу і взаємодії зусиль педагогів та школярів (при дотриманні санітарно-гігієнічних норм).

Інтерактивна вправа – це навчальне завдання, яке дозволяє учням ознайомитися із матеріалом або перевірити рівень знань у цікавий для учнів спосіб.

Дидактична гра – це гра, спрямована на формування в дитини потреби в знаннях, активного інтересу до того, що може стати їх новим джерелом. Вона є одночасно ігровим методом навчання, формою навчання дітей, самостійною ігровою діяльністю та засобом всебічного виховання дитини.

Творче завдання – це взаємозв'язок пізнавальності та інтелектуальності завдання. Його розв'язання вимагає від учня застосування раніше засвоєного досвіду в новій ситуації, комбінацію здобутих знань та їх перетворення, бачення нової проблеми в традиційній ситуації.

Зміст навчання

Для формування креативного мислення в учнів початкових класів важливо оптимізувати освітній процес: створити найсприятливіші умови творчості, комфорту та взаємодії.

У молодших школярів мають бути сформовані:

- виконавські, репродуктивно-перетворювальні, творчі здібності;

- уміння аналізу й самоаналізу, моделювання умов для міжособистісної взаємодії;
- сфери особистості молодшого школяра.

Необхідно забезпечити:

- пробудження емоційної сфери молодших школярів через яскраво-образне оформлення навчально-виховного середовища з метою збагачення емоційного досвіду;
- позитивну атмосферу душевного стану кожного учня та класного колективу в цілому, дати емоційну установку на співпрацю;
- почуття власної впевненості й гідності;
- уміння комунікативно-креативної взаємодії в колективі ровесників;
- перетворення знань і вмінь у стійкі навички креативного спрямування.

Оптимізація освітнього процесу початкової відбувається за таких умов:

- *формування позитивної мотивації у школярів до творчої діяльності та креативної співпраці;*
- *цілеспрямоване використання в урочній і позаурочній діяльності інтерактивної технології;*
- *оволодіння досвідом конструктивної, креативної взаємодії, що забезпечується оптимальним поєднанням різних творчих форм і методів навчання та виховання.*

Формування позитивної мотивації в школярів до творчої діяльності та креативної співпраці – передбачає організацію сприятливого простору освітнього процесу.

До прикладу, можна виготовити стенди у стилі яскравого змістовного оформлення презентаційного слайд-шоу у вигляді геометричних фігур, космічних тіл і представників рослинного та тваринного світу («Земля», «Місяць», «Калейдоскоп цікавинок», планета «Філологія» – українська мова, стенд із природознавства – «Біосвіт»). Стенд «Дерево мудрості», що може містити інформацію із мудрими життєвими висловами-спонуками на активну, позитивну спрямованість, пробудження емоційної сфери, для виправлення негативного самопочуття, що є виховуючими настановами та установками в житті, духовні орієнтири, підґрунтя життєвої мудрості.

Наприклад, «Кожне бажання дається нам із силами для його здійснення», «Майбутнє належить тим, хто вірить у красу своєї

мрії», «Ви можете це зробити, оскільки думаєте, що можете», «Бути сміливим – означає вважати далеким все страшне та близьким все, що надає сміливості», «Людина стає людиною тільки серед людей», «У спілкуванні треба поводитися так, щоб друзів не робити ворогами, а ворогів друзями» тощо. Стенд, на якому яскравіють нагороди дітей, може мати вигляд яскравого феєрверку.

Важливо заглибитися у кожну деталь під час оформлення, тому що варіанти «глибокого мислення», які оточуватимуть дітей, виражені своєю моделлю світу знань та образів, перетворюються на власну творчість кожного молодшого школяра в індивідуальному позитивному варіанті.

Молодший шкільний вік – це період, який діти проживають, або хотіли б прожити, як у казці. Вони сприймають те, що виділяється: яскраве, неповторне, веселе, різнобарвне.

У процесі організації освітнього простору креативного спрямування необхідно провести моніторинг, приділяючи увагу кожному учневі для визначення його психологічних особливостей, оскільки під час формування креативного мислення важливо надати індивідуальну мотивацію, знати, чим заохотити до співпраці. Відтак, у молодших школярів формуватиметься позитивне емоційне сприйняття навколишньої дійсності, змінюватиметься емоційно-психологічний стан, з'являтиметься інтерес до творчих процесів, що відбуваються в класі, і, звичайно ж, до навчання та виховання, взаємодії з однолітками й учителем.

Організація освітнього простору для формування креативного мислення має проводитися виключно разом із дітьми. Виконання завдань можна починати з дітьми вже від шести років.

Щоб дитина брала участь у власному навчанні, вихованні, була творчо активною, необхідно заволодіти її емоціями. У дітей початкової школи емоційна сфера є двигуном усіх наступних процесів інших особистісних сфер.

Має працювати правило творчої гри в дорослих через залучення дітей до колективної цікавої справи, де кожному знайдеться своя власна репродуктивна та продуктивна діяльність відповідно до інтересів і потреб.

Навчально-виховний простір організовується фантазійними та діяльнісними можливостями класного керівника та дітей. Обов'язково в кабінеті початкових класів треба саджати багато квітів та заселити тваринку у зоокуточок – це засіб виховання гуман-

ності до природи, любові до життя, формування відповідальності, самостійності.

Учителі початкових класів мають тримати в полі зору найменші дрібниці. Клас має прикрашатися життям дітей, а діти – атмосферою класу.

Елемент живого та відповідального ставлення до природи береже дитину від морального деформування. Дітям необхідно бачити любов педагога до живої природи, його творче самовираження. Цінності вивчають поступово: дитина бере приклад із дорослих, які заслужили його любов та повагу, прирівнює себе до них.

Формування креативного мислення та креативного спілкування учнів початкової школи можливе за організації самоврядування, що дозволить дітям:

- орієнтуватися у креативно-комунікативній ситуації своєчасно, швидко і точно;
- психологічно сприймати партнера взаємодії у контексті вимог визначеної ситуації;
- формувати установку на завдання, справу, учасника взаємодії, толерантне доброзичливе ставлення до нього, урахування його психологічного стану й особистісних задатків;
- бути впевненим у власних силах, розкутим у межах етикетних норм, адекватним у контактуванні та сприйнятті інформації;
- володіти психологічною гнучкістю, бути готовим ініціативно та педагогічно грамотно передати повноваження учаснику партнерської взаємодії;
- отримувати значне задоволення від креативного спілкування і раціонально використовувати нервово-психічні сили в спілкуванні;
- будувати інструментальну основу для реалізації ефективного креативного мислення у різноманітних рольових формах і позиціях, незалежно від комунікативних відносин;
- набувати здібностей до організації спільної діяльності, включаючи однолітків у процеси вирішення широкого спектра завдань;
- генерувати здібності будувати позитивний і сприятливий клімат у колективі;
- формувати вміння креативного мислення та спілкування, до яких належать: вольові якості; якості уваги (спостережли-

вість і переключення); уміння соціальної перцепції; адекватне моделювання; уміння подати себе; уміння оптимально будувати своє мовлення.

Формування навичок креативного мислення базується на методологічній основі, що полягає у створенні взаємодії між учасниками, розвитку індивідуальних творчих нахилів, спрямованих до самовизначення особистості молодшого школяра. Можна рекомендувати організовувати процес формування креативного мислення за допомогою програми реалізації творчого потенціалу особистості «Співкова система формування креативного мислення». Основними її положеннями є:

- заохочення дітей до співпраці, під час якої реалізуються власні творчі потреби й інтереси;
- на основі реалізації їхньої мотивації забезпечити тісну активну взаємодію творчих теоретичних і практичних продуктів;
- на основі накопичення когнітивного апарату забезпечити ієрархію зростання особистості до акмеологічної стадії – сформованості креативного мислення та індивідуально творчої самореалізації молодшого школяра.

Наступна психолого-педагогічна умова – *цілеспрямоване використання в урочній і позаурочній діяльності інтерактивної технології.*

Інтерактивна технологія реалізовується за таких умов: організація навчального процесу як багатосторонньої, партнерської інтенсивної комунікації; сприятлива, позитивна психологічна атмосфера в класі, спеціальна організація освітнього простору щодо формування креативного мислення; учитель виконує роль організатора в навчально-виховному процесі.

Інтерактивна технологія починається із творчої внутрішньої активності вчителя у створенні інтерактивного простору, а продовжується його організаторською діяльністю заповнення цього простору діяльністю учнів.

Зафіксуємо кілька необхідних вимог для організації процесу формування креативного мислення під час використання інтерактивної технології:

- повідомлені педагогом знання не повинні бути беззаперечними;
- для позитивної реалізації навчально-виховного процесу потрібно будувати ситуації прозорої дискусії між власними

сумнівами і протиріччями та сумнівами й протиріччями учасників креативної взаємодії;

- мають важливе значення зіткнення протиріч у діалозі, який розгортається між учителем і учнями, між вихованцем та вихователем, але за цього обов'язково враховуються їхні особисті інтереси, погляди, позиції, власна думка.

Якщо учень помиляється, то це не помилка. Це означає, що здійснюється процес просування до знань, що сприяє бажанню вчитися й разом із учителем розв'язувати творчі завдання.

Рівень сформованості креативного потенціалу молодшого школяра уособлює певний ступінь єдності комунікації та внутрішніх задатків.

Сформованість креативної основи особистості молодшого школяра є проєкцією його творчої природи, соціально-психологічних можливостей у процесі індивідуального та соціального розвитку, співвідношення внутрішньої будови й зовнішніх контактів, об'єктивних і суб'єктивних регуляцій.

Важливими виявляються вміння, що означають «технологічну» підготовленість молодшого школяра до творчої активності: здатність відчувати енергію спілкування і психотип особистості, що взаємодіє, підтримувати та підживлювати процес спілкування, усвідомлювати, відображати відносини креативної співпраці.

Важливими є вміння: переступати психологічні бар'єри – перепони позитивному та корисному; добирати відповідний соціально-психологічний інструментарій – актуальні творчі ситуації взаємодії, індивідуальну манеру поведінки; передбачувати можливий розвиток креативної взаємодії.

Основні сфери особистості молодшого школяра (мотиваційну, емоційну, комунікативну, інтерактивну, вольову, соціальну, інтелектуальну, сферу оцінних і самоцінних відносин можливо формувати такими інтерактивними прийомами та методами створення позитивної атмосфери в навчанні й організації комунікації учнів: «Активне слухання», «Бажано, обов'язково, не можна», «Вітер дме», «Герб», «Градусник», «Спільна угода», «Землетрус», «Комплімент», «Парафразування».

Генерувати мотивацію у креативній діяльності можливо інтерактивними прийомами та методами мотивації навчальної діяльності й актуалізації опорних знань («Мозковий штурм», «Мікрофон», «Дві правди, одна брехня», «Мультиголосування», «Незакінчені

речення», «Обговорення проблеми в загальному колі», «Ситуативне моделювання» тощо).

Формування когнітивного досвіду здійснюється прийомами і методами засвоєння нових знань, формування вмінь, навичок, емоційно-ціннісних орієнтацій («Ажурна пилка», «Взаємне навчання», «Громадські слухання», «Діалог», «Коло ідей», «Лекція з допомогою учнів», «Навчаючи, вчуся», «Робота в малих групах», «Рольова гра», «Ручки всередині» тощо).

Формування креативного мислення молодших школярів починається з діалогу між учителем початкових класів і молодшими учнями: вони ставлять запитання, аналізують завдання, приймають рішення. Молодші школярі виконують певні ролі, що допомагають здійснювати виконання завдань; практично застосовують набуті знання, уміння, навички: формулюють гіпотези, збирають та аналізують, синтезують інформацію, працюють із нею, сумніваються у результатах і достовірності джерел, дають оцінку отриманій інформації, проводять репродуктивну та продуктивну творчість.

Інтерактивний простір педагог створює разом із молодшими школярами, використовує різноманітні засоби навчально-виховної діяльності: інтерактивну дошку, комп'ютери, музичні інструменти, аудіо- та відеоапаратуру, плакати, наочність, листівки, стенди, щоденники спостереження, літописні книжечки тощо. Ці засоби мають презентувати схеми, плани, пам'ятки, інструкції, нагадування, таблиці, що є орієнтирами для формування креативної активності; спонукати до діяльності; відображати результати роботи, мотивувати, розширювати когнітивні, комунікативні та творчі можливості, регулювати й корегувати соціально-комунікативну активність у молодших школярів.

Власна творчість учителя є запорукою створення комфортних креативних умов. Під час оголошення програми діяльності, треба говорити не про один урок чи виховний захід, а варто представити перспективу вивчення теми чи розділу. Позитивна та щира позиція вихователя усуне напруження у колективі молодших школярів, вивільнить їхні соціально-комунікативні задатки. Щоб соціально-психологічна позиція педагога забезпечила позитивний результат формування креативного мислення, йому необхідно:

- ознайомити молодших школярів із власними цілями, завданнями, перспективними результатами, що дасть можливість

педагогу виконати та проаналізувати результати й досягнення творчої діяльності на підсумковому етапі певної інтерактивної форми роботи;

- надати та сприяти засвоєнню інструкції із завданнями так, аби в молодших школярів не виникло хибне відчуття маніпуляції ними;
- донести молодшим учням, чому відповідно до певної теми ми обрали саме такий методичний спектр;
- звертати увагу на деталі інтерактивної діяльності, щоб молодші школярі її запам'ятовували та творчо інтерпретували у власній продуктивній діяльності;
- дати відповіді на запитання учнів, приділити кожному з них належну увагу;
- діагностувати емоційний стан учнів і відчувати кожного з них, оскільки молодші учні дуже вразливі та реагують на найменші дрібниці.

Особливості інтерактивної технології у процесі формування креативного мислення учнів початкових класів:

- урахування глибинних психологічних закономірностей розвитку молодшого школяра;
- розвиток здатності до пошуку нових знань у процесі креативної взаємодії;
- заохочення до співпраці, сприяння переосмисленню уявлень про свій образ і свої емоції, досягнення та засвоєння дітьми духовних цінностей; формування сфери оцінних та самооцінних відносин молодшого школяра;
- сприяння розкриттю творчих потенційних можливостей молодшого школяра;
- формування навичок креативної взаємодії та здатності до конструктивного розв'язання проблем спілкування.

Оволодіння досвідом конструктивної, креативної взаємодії забезпечується поєднанням різних творчо орієнтованих форм і методів виховання.

Окрім окреслених вище інтерактивних форм, прийомів і методів навчання та виховання, варто застосовувати методи формування свідомості (привчання, творчі вправи, заняття у різноманітній діяльності, виховні ситуації), метод переконування, сугестивний метод (особистий приклад та авторитет педагога), методи стимулювання корекції поведінки (заохочення); методи організації виховного ко-

лективу (єдині вимоги, самообслуговування, змагання, самоуправління); методи організації діяльності та формування досвіду суспільної поведінки (педагогічна вимога, довір'я тощо); методи педагогічного впливу (педагогічна вимога, корекція, суспільна думка); метод системи перспективних ліній (А. Макаренко); творчорозвивальна технологія для розвитку творчого потенціалу учнів.

На основі діяльнісного підходу залучення учнів до творчої діяльності забезпечує оволодіння досвідом її здійснення.

Педагоги мають здійснювати навчально-творчу діяльність, що є педагогічно керованою діяльністю. Під педагогічним управлінням навчально-творчою діяльністю учнів слід розуміти діяльність педагога з вибору, удосконалення й застосування системи цілей, змісту, форм і методів планування, організації, стимулювання та релаксації, нормування контролю й обміну, педагогічного аналізу та результатів різних видів творчорозвивальних технологій.

Важливим аспектом відповідно до даної педагогічної умови існує специфіка педагогічної стратегії вчителя початкової школи, а саме

- оцінкова діяльність педагога. Вона повинна бути об'єктивною і тактовною; слід спочатку виділяти позитивні сторони і не загострювати увагу на негативних. Дитина має зрозуміти, чим саме незадоволений дорослий. Оцінювати треба не саму дитину, а його вчинки. Орієнтування під час оцінкової дії має спрямовуватися на поведінку дитини, а не на порівняння її з іншими дітьми, бо це руйнує взаємини дітей;
- усе, що учні в навчально-творчій діяльності можуть виконати без допомоги, мають виконати самостійно;
- здійснення індивідуального підходу до особистості (визначити темперамент дитини, вид характеру, продіагностувати пізнавальні процеси, тип мислення, сенситивний тип сприйняття інформації особистістю, створити особистий стиль навчання учня);
- сумлінне виконання вчителем функцій виховання та навчання;
- інтенсифікація процесу творчості;
- демократизація і гуманістичне спрямування навчально-виховного процесу;

- володіння інноваційними технологіями виховання та навчання, педагогічною технікою і психотехнікою, спектром креативних засобів;
- особистість учителя має бути інтелектуально-, культуро- та креативодомінантною;
- наявність учительського оптимізму;
- використання керівником педагогічної еміокорекції;
- створення педагогом ефекту іррадіації у виховному процесі;
- відповідальність педагога за кожного з його учнів.

Розмаїття цікавих ігрових ситуацій і прийомів сприяє виробленню стійкого інтересу, природньої поведінки, умінь формулювати власну думку та доводити її. Високий рівень таких розумових операцій, як аналіз, синтез та порівняння є підґрунтям для повноцінного розумового процесу, спрямованого на творче засвоєння і перетворення.

Щоб подолати психологічну бездіяльність, що примушує бачити і говорити звичні речі, необхідно застосовувати на уроках завдання-жарти, невеличкі сюрпризи, звертатися до казкових чи гумористичних персонажів. Ці прийоми створюють доброзичливу атмосферу, знімають напруженість. Також слід позитивно реагувати на будь-які запропоновані учнями пропозиції та висловлювання.

Важливим завданням педагога є спонукати дітей до творчої активності, стимулювати креативну розумову діяльність, залучати до гри всіх, постійно наголошуючи на тому, що рішення, які, на перший погляд, різні, можуть бути правильними, цікавими, особливими й цінними.

Рекомендуємо використовувати види вправ для розвитку креативного мислення учнів початкової школи, представлені в додатку до модуля.

Практичне заняття 3.1

Метод навчання: інтерактивне навчання.

Форма роботи: самостійна робота.

Завдання: заповнити таблицю для визначення оптимізації психолого-педагогічних умов формування креативного мислення та креативної взаємодії учнів початкових класів.

Опис завдання: заповнити комірки та презентувати «Умови оптимізації процесу формування креативного мислення та креативної взаємодії».

Рекомендована форма для підготовки завдання:

<i>I умова</i>	<i>II умова</i>	<i>III умова</i>
<i>Основні компоненти оптимізації освітнього середовища щодо формування креативного мислення учнів початкових класів</i>		
Відповідно до I умови	Відповідно до II умови	Відповідно до III умови

Практичне заняття 3.2

Метод навчання: інтерактивне навчання.

Форма роботи: робота в групах.

Завдання: створити авторське творче завдання, інтерактивну вправу чи дидактичну гру на розвиток креативного мислення у молодших школярів за поданою тематикою.

Опис завдання: записати вид завдання креативного спрямування в таблицю відповідно до вказаної тематики.

Рекомендована форма для підготовки завдання:

<i>Дощові погодні умови</i>	<i>Спекотна подорож</i>	<i>Світ рослин</i>

Кожна група презентує свою роботу

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алгоритми активізації творчого мислення (за Бухваловим) // Шкільний психолог. – 2004. – № 4. – с. 26.
2. Антонова О. Є. Сутність поняття креативності : проблеми та пошуки / О. Є. Антонова // Теоретичні та прикладні аспекти розвитку креативної освіти у вищій школі : [монографія] ; за ред. О. А. Дубасенюк. – Житомир : вид-во ім. І.Франка, 2012. – С. 14–41.
3. Арделян О. Загальнопізнавальні вміння як компонент критичного мислення молодших школярів / О. Арделян // Рідна школа. – 2001. – № 4. – С. 78–80.
4. Бочарова Т. М. Активізація творчого мислення молодших школярів / Т. М. Бочарова // Таврійський вісник освіти. – 2013. – № 1 (41).
5. Галендей Г. Роздуми про шляхи розвитку творчих здібностей і обдарованості учнів / Г. Галендей // Початкова освіта. – 2001. – № 15. – С. 6.
6. Єрмаков І. Освіта і життєва компетентність для ХХІ століття / І. Єрмаков // Завуч. – 2005. – № 19. – С. 13–16.
7. Зазимко І. Творчі здібності – як їх помітити у дитини / І. Зазимко // Директор школи. – 2002. – № 3. – С. 2.
8. Інноваційне підприємництво : креативність, комерціалізація, екосистема : навч. посіб. для ВНЗ / [Ю. Бажал та ін.] ; за ред. Ю. М. Бажала. – Київ : Пульсари, 2015. – 278 с.
9. Інтернет-конференція «Сучасні освітні тенденції : технології та інструменти розвитку креативного мислення» [електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://naurok.com.ua/conference/creative>.
10. Клименко В. Умови творчого розвитку особистості / В. Клименко // Завуч. – 2003. – № 33. – С. 11–14.
11. Косоротова Ю. Розвивайте мовленнєву творчість дітей / Ю. Косоротова // Обдарована дитина. – 2000. – № 3. – С. 27.
12. Лук'яненко М. С. Розвиток творчого мислення молодших школярів / М. С. Лук'яненко // Обдарована дитина. – 2002. – № 5. – С. 16.

13. Мартинюк Л. Становлення творчої особистості молодшого школяра / Л. Мартинюк // Початкова школа. – 2002. – № 10. – С. 2–4.
14. Пономарьова-Семенова Р. О. Психологічні аспекти розвитку креативності обдарованої особистості / Р. О. Пономарьова-Семенова // Обдарована дитина. – 2007. – № 7.
15. Психологічна енциклопедія / Автор-упоряд. О. Степанов. – Київ : «Академвидав», 2006. – 424 с.
16. Савченко О. Виховання розумної особистості, яка вміє самотійно вчитися / О. Савченко // Початкова школа. – № 8. – 2007. – С. 1–5.
17. Столяренко Л. Д. Психология и педагогика / Л. Д. Столяренко. – Ростов-на-Дону : Юрайт, 2004. – 512 с.
18. Харишин О. Розвиток пізнавальних інтересів учнів. Активізація розумової діяльності / О. Харишин // Початкова освіта. – 2001. – № 15. – С. 4.
19. Чорна Л. Г. Психологічне забезпечення розвитку творчих здібностей учнів / Л. Г. Чорна // Обдарована дитина. – 2001. – № 5. – С. 42.
20. Шумакова Н. Б. Исследование творческой одаренности с использованием тестов Е. П. Торренса у младших школьников / Шумакова Н. Б., Щербанова Е. И., Щербо Н. П. // Вопросы психологии. – 1991. – № 1. – С. 27–32.
21. <http://dorobok.edu.vn.ua/file/view/2032> [Дата звернення: 01.02.2022]
22. <http://erpub.chnpu.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/1236/1/%D0%A0%D0%BE%.pdf>. [Дата звернення: 02.02.2022]
23. http://gohigher.org/creativity_and_education [Дата звернення: 04.02.2022]
24. <http://ippo.edu.te.ua> [Дата звернення: 04.02.2022]
25. <https://5df7219c090ec.site123.me/blog/%D0%A0%D0%BE%D0> [Дата звернення: 05.02.2022]
26. https://dspu.edu.ua/sites/youngsc/AQGS/2013_5/pedagogy/183-189.pdf. [Дата звернення: 07.02.2022]
27. <https://genezum.org/library/elementy-kreatyvnoho-navchannya-u-roboti-z-molodshymy-shkolyaramy>. [Дата звернення: 03.02.2022]

28. <https://naurok.com.ua/dopovid-rozvitok-kreativnogo-mislennya-molodshih-shkolyariv-63259.html>. [Дата звернення: 08.02.2022]
29. <https://naurok.com.ua/rozvitok-kreativnogo-mislennya-molodshih-shkolyariv-10697.html>. [Дата звернення: 11.02.2022]
30. <https://ped-ejournal.cdu.edu.ua/article/view/2927> [Дата звернення: 11.02.2022].
31. <https://super.urok-ua.com/tvorchi-zavdannya-na-rozvitok-kreativnogo-mislennya-molodshih-shkolyariv/>. [Дата звернення: 14.02.2022]
32. <https://vseosvita.ua/library/rozvitok-kreativnogo-mislenna-molodshih-skolariv-34293.html>. [Дата звернення: 14.02.2022]
33. <https://vseosvita.ua/library/rozvitok-kreativnogo-mislenna-ucniv-pocatkovich-klasiv-cerez-vikoristanna-igrovih-zavdan-ta-interaktivnih-tehnologij-242205.html> [Дата звернення: 14.02.2022]

ДОДАТОК ДО МОДУЛЯ

Вправи, завдання та ігри для розвитку креативного мислення

НА ХВИЛИНКУ

Учням потрібно говорити за темою, не зупиняючись та не повторюючись протягом хвилини.

УСЕ БУЛО Б ІНАКШЕ БЕЗ ...

Учитель записує на дошці назви від трьох до п'яти об'єктів, що мають відношення до поточної теми. Учні обговорюють, як би виглядав світ без кожного з цих об'єктів. Діти мали визначити, який із названих об'єктів найбільше вплинув на хід історії.

ДИВОВИЖНІ ФАКТИ

Учитель зачитує цікаву інформацію, що не має видимого зв'язку з темою, що вивчається. Учням потрібно поміркувати, яким чином явище, ситуацію чи подію, про які повідомив учитель, можна пов'язати з темою уроку.

МАТЕМАТИЧНЕ ПИСЬМО

Учитель пропонує учням короткі повідомлення математичної тематики. Наприклад: «Напиши, у яких ситуаціях тобі вчора стали в нагоді твої знання з математики»; «Якби я був 1 см на зріст, то ...»; «Опиши два шляхи, якими можна вирішити приклад на ділення»; «Напиши про тривалість однієї хвилини»; «Напиши, як ти витрачаєш гроші»; «Склади свій розпорядок дня»; «Напиши листа другу, в якому розкажи йому, як ти вивчив таблицю множення»; «Напиши, у яких випадках тобі доводилося використовувати вміння рахувати»; «Намалюй свою улюблену фігуру і напиши про неї»; «Математика є дуже важливою, тому що...».

У ТЕБЕ ЩОСЬ НА ЛОБІ

Учні працюють у парах. Кожному учневі на лоб прикріплюють папірець із клейкою основою, на якому записане певне поняття, пов'язане з поточною темою. Учні за допомогою запитань установлюють, які поняття вони представляють, а також зв'язок між ними.

ХТО НАЙЦІКАВІШЕ ПОРІВНЮЄ

Діти приносять на заняття найрізноманітніші предмети (перо, ялинкову шишку, гілочку тощо). Кожен придумує кілька порівнянь, що колективно оцінюються. Влучні й найкращі порівняння заносяться до «Зошита відкриттів», тобто кожна творчо виконана справа, є неординарним відкриттям. Проведення цієї гри вимагає від педагога великого такту: гра не повинна перетворюватися на конкурс, не ставляться й оцінки.

АНТИЧАС

Кожному з учасників пропонується тема для невеликої розповіді (театр, магазин, прогулянка на природу). Отримавши тему, учасник повинен розкрити її, описуючи всі події в ній у зворотному порядку.

ЧИМ ЗВ'ЯЖЕШ?

Кожен із гравців задумує ланцюжок із чотирьох або трьох слів, пов'язаних між собою непередбаченими, але безперечними зв'язками. Учасникам називають лише перше й останнє слово, за якими треба відновити ланцюжок або придумати свій.

Наприклад: скрипка – ... – дзвоник; приймач – ... – жираф.
Можливі варіанти розв'язання таких зв'язків:
Скрипка – зошит – урок – дзвоник; приймач – радіопередача – жираф.

ВИНАЙДИ НОВЕ ЗАСТОСУВАННЯ

Школярам пропонується знайти інше застосування для знайомих речей.

Ложка – совочок для ігор у піску, як елемент для викладання візерунка, металобрухт; молоток; пристрій для вимірювання.
До уваги беруться найнеймовірніші пропозиції.

ПОСЛІДОВНІСТЬ ДІЙ

Створити алгоритм для виконання певної дії.
Наприклад: які дії треба виконати, щоб створити космічну ракету, щоб вирости здоровим, щоб жити ...

ЧИМ (КИМ) БУДЕ

Спрогнозуйте, чим (ким) буде предмет через деякий час:

- Дівчинка – жінкою,
- жолудь – дубом,
- дошка – шафою,
- дерево – дошкою,
- борошно – печивом.

ВІДНАЙДИ АНАЛОГІЇ

Для абсолютно різних предметів формулюються конкретні властивості.

Житло:

- будинок – для людини;
- нора, барліг – для тварин;
- ліс, парк – для рослин;
- город – для овочів;
- панцир – для черепахи.

Одяг:

- пальто, шуба, светр – для людини;
- хутро – для тварини;
- кора, листя – для дерева;
- шкірка – для овочів;
- лушпиння – для насіння.

БУДУЄМО АЛГОРИТМ

Школярам пропонують певну дію розбити на частини.

Миття рук: підкачати рукава, відкрутити кран, змочити руки, намити їх милом, потерти одна об одну кілька разів, змити мило водою, закрутити кран, витерти руки рушником.

Написання листа: сісти за письмовий стіл, узяти ручку і листок паперу, написати листа, заклеїти конверт, написати на ньому адресу, опустити в поштову скриньку.

ПЕРЕТВОРЮЄМО ПРЕДМЕТ

Визначається послідовність дій перетворення предметів.

- Льон – нитки, тканина, сорочка;
- пшениця – борошно, тісто, паляниця;
- насінина – яблуна, яблуко, варення.

ВІДНОВИ ДІЮ

Дітям пропонується відновити пропущену дію.

- Жолудь – дуб – ...(дошка) – будинок;
- насінина – ...(квітка) – букет;
- глина – цегла – ... (будинок) – вулиця.

БІНОМ ФАНТАЗІЇ

Ця гра запропонована італійським дитячим письменником Джанні Родарі.

Спробуємо поєднати два слова, далекі за змістом, використовуючи прийменники:

Пес із шафою

По дорозі мчить пес із шафою на спині. Це його будинок. Шафу йому подарував дідусь Микола...

Пес у шафі

Мама приходять із роботи, відчиняє шафу, а там – пес. Налякана, вона біжить у ванну кімнату за ліками, відкриває аптечку, а там – теж пес. Мати хоче випити прохолодної води, відчиняє холодильник, а в холодильнику – пес. Прийшов зі школи Сашко і разом із татом вирішили збудувати собачу будку.

АСОЦІАТИВНІ ІГРИ

«Ланцюжок випадковостей»

До запропонованого слова добираються вільні асоціації:
іграшки – малюк – дитячий майданчик – мати...
автобус – шосе – вулиця – водій...

«Ланцюжок асоціацій»

До запропонованого слова добираються однотипні предмети і до кожного асоціативні рядки.

Штани	Шорти	Джинси
Дідусь	Хлопчик	Тато
Диван	Літо	Відпочинок
Телевізор	Ставок	Ліс
Футбол	Купання	Вогнище

«Каталог»

Пропонуються довільні картинки із зображенням будь-яких предметів і вільні асоціації до них:

Бегемот	Груша	Стіл
Африка	Сад	Скатертина
Болото	Бджоли	Обід
Зоопарк	Мед	Сім'я

СКЛАДИ РЕЧЕННЯ

Завдання: скласти якнайбільше речень, використавши слова.

Наприклад: лисиця, ручка, річка.

- Лисичка знайшла біля річки ручку.
- Дівчинка ручкою написала історію про лисичку, яка в річці ловила рибу.
- Лисичка згризла ручку, яку загубила Наталка.

СПІЛЬНІ ОЗНАКИ

Завдання: запропонувати якнайбільше спільних властивостей запропонованих предметів

Наприклад: човен, тарілка – виготовлені людиною, мають глибину, можуть бути виготовлені із заліза.

ВИДАЛИ ЗАЙВЕ

Завдання: З трьох слів, далеких за змістом, необхідно побудувати пари, пов'язані певною ознакою.

- Кішка, гарбуз, сонце – гарбуз і сонце – однакові за формою.
- Кішка, гарбуз – знаходяться на землі, використовуються людиною.
- Кішка, сонце – колір очей у кішки може бути жовтий як сонечко.

АНАЛОГІЧНІ СЛОВА

Завдання: до запропонованого слова дібрати аналогічні слова (за певною властивістю).

Наприклад: літак, гелікоптер, бабка, журавель – мають властивість літати.

Автомобіль, трамвай, човен – належать до транспорту.

Комбайн, корабель, виделка – виготовлені з металу.

ЧОМУ ТАК ТРАПИЛОСЬ

Дітям пропонується певна ситуація. Вони повинні назвати якомога більше причин її виникнення.

Ви прийшли додому, а двері квартири відчинені. Чому це трапилося?

- тато забув ключі та зламав замок;
- бабуся забула їх зачинити;
- навідувалися крадії;

- вибігла кішка.

Ваш однокласник не прийшов у школу:

- занедужав;
- запізнюється;
- приїхала в гості бабуся і залишився з нею;
- у тата вихідний.

ДЯКУЮ ЗА КОМПЛІМЕНТ

Завдання: висловити комплімент (сказати щось приємне) запропонованим казковим героям: Коту в чоботях, Змію Гориничу, Попелюшці, Бабі Язі, Чебурашці тощо.

ЗНАЙДИ ВІДМІННІ ОЗНАКИ

Запропоновані предмети: радіо, шафа, зошит, дзвінок, чорнильниця, літак.

Чим ці предмети відрізняються від: кішки, телевізора, автомобіля, олівця, столу, птаха.

Знайди якомога більше відмінностей.

Наприклад:

Літак	Пташка
Неістота	Істота
Сконструйований людиною	Створена природою
Для польоту потрібно паливо	Харчується комахами

ВИГАДАЙ ІСТОРІЮ

Завдання: обрати один із предметів домашнього вжитку.

Уяви, що зловмисники викрали в місті всі годинники.

Жодного годинника не залишилося.

Як можна визначити час, доки в місто не завезуть нові годинники?

Скільки варіантів ти можеш запропонувати?

СНІДАНОК ДЛЯ ВЕЛЕТНЯ

Якби ти захотів приготувати сніданок для велетня, то чим би ти виміряв такі продукти:

- Борошно для оладків.
- Молоко для оладків.
- Олію для оладків.
- Сироп.
- Молоко для пиття.

- Яйця.
- Сіль.
- Перець.
- Скільки б ти взяв кожного продукту?

НЕЗВИЧАЙНІ ПИТАННЯ

Завдання: скласти якнайбільше питань, поєднуючи два предмети.

Наприклад: ведмідь – газета.

Скільки в одну газету можна загорнути ведмедів?

Що про ведмедів написано в газеті?

Намагайся, щоб запитання були незвичайними або смішними.

ВІДШУКАЙ ЗВ'ЯЗОК

Завдання: установити зв'язок між двома, на перший погляд, не пов'язаними між собою подіями. Пояснити, як усе відбувалося.

- Білка, сидячи на дереві, впустила шишку.
- Машина з вантажем не прийшла за призначенням вчасно.

Наприклад: білка, сидячи на дереві, впустила шишку. Падаючи, шишка налякала зайця, який сидів під деревом. Заєць вискочив на дорогу. Водій вантажівки побачив зайця, зупинив машину і погнався за ним. Водій заблукав у лісі, і машина з вантажем не прийшла за призначенням вчасно.

- Собака погнався за куркою.
- Школярі не змогли поїхати на екскурсію.

ЧОМУ ТАК СТАЛОСЬ

Завдання: назвати якнайбільше причин для кожної з описаних нижче ситуацій.

- Дерево, що росте у дворі, було обліплене птахами.
- У всьому будинку раптово згасли всі електричні лампи.
- Підійшовши до будинку, можна було побачити, що всі вікна у квартирі розчинені навстіж.
- Несподівано з лісу почулося голосне, тягуче гарчання звіра.
- Річка вийшла з берегів і затопила навколишні луки.
- Під час пошуку можливих причин не варто відкидати причини маловірогідні, незвичайні.

Наприклад: ситуація коли річка вийшла з берегів і затопила навколишні луки, могла відбутися як із причини бурхливого танення

снігу навесні, так і через те, що корабель інопланетян приземлився в русло річки та перегородив її, створивши запруду.

ЗАГАЛЬНА ПРИЧИНА

Завдання: знайти загальну причину за якої могли відбутися такі події.

Можливо запропонувати кілька причин.

Наприклад:

Тато розкрив книгу. Кімната наповнилась димом.

Можливі загальні причини:

- тато вирішив приготувати за кулінарною книгою вечерю;
- спалахнула праска і квартира наповнилась димом.
- тато розкрив телефонну книгу, щоб викликати майстра.

Двірник узяв мітлу. Мама просилила нитку в голку.

Кошеня підійшло до блюдечка. Хлопчик не вивчив урок.

ПЕРЕДАЙ ДУМКУ ІНШИМИ СЛОВАМИ

Вибирають просту фразу. Наприклад: «Нинішнє літо буде надто спекотним».

Треба запропонувати декілька варіантів передачі цієї ж думки іншими словами, але жодне слово цього речення не повинне використовуватися в інших реченнях. Важливо слідкувати, щоб при цьому не спотворювався смисл висловлювання. Вправу можна проводити з групою дітей. Перемагає той, у кого більше вдалих варіантів.

Наприклад:

- «До серпня, мабуть, річки пересохнуть».
- «Урожай грибів і ягід буде гарним».
- «Під час канікул, аж до самого вересня, діти зможуть купатися і загоряти».

Усі ці три висловлювання передають одну й ту саму думку. Слід звернути увагу на те, що слова в них не повторюються. Отже, кількість «використаних» слів збільшується з кожною фразою, скласти нові фрази стає все важче.

ДОПОМОЖІТЬ КОТОВІ СПІЙМАТИ МИШКУ

Мишка з'їла чарівну пігулку і зробилася невидимою. Як зробити так, щоб кіт побачив мишку?

- Можливі варіанти вирішення до завдання:

- Кіт може обсипати підлогу кімнати борошном. У цьому випадку на борошні залишатимуться сліди, а сама мишка невдовзі вимажеться і буде видимою.
- Кіт може згодувати мишці приманку з твердими компонентами (кісточками, вітамінними кульками тощо). Їх буде видно в шлунку.
- Кіт може розпилювати крейду. Крейда попаде на мишку і викриє її.

АПЛІКАЦІЯ

З аплікацією знайомі всі, хто відвідував дитячий садок. Спробуйте ще раз зайнятися аплікацією, але не зовсім звичайною. Адже для наклеювання потрібно використовувати 10 різнокольорових деталей однакової форми. Іншими словами, треба створити картину, що складається лише з:

- кругів;
- трикутників;
- квадратів;
- ромбів;
- прямокутників.

Уявіть себе однією з цих геометричних фігур та розкажіть про себе.

БАЛ У МУХИ-ЦОКОТУХИ

Як відомо, після того як Муха-Цокотуха була врятована, і відважний Комар переміг злого Павука, був улаштований бал. На ньому веселилися й танцювали лише комахи.

Спробуйте зобразити цих комах і танцювати як:

- таргани;
- метелики;
- коники;
- бабки;
- хрущі.

Доберіть цікавий музичний матеріал для веселої рухової активності.

БЕЗЗВУЧНІ ДІЇ

Як правило, усі дії людини супроводжуються шумом. Коли людина пише, шарудить папір і скрипить перо. Коли людина читає,

шелестять сторінки та скрипить палітурка книги. Особливо багато звуків лунає тоді, коли людина бере в руки кухонний посуд.

Спробуйте спростувати стійкий вираз «гриміти посудом» і абсолютно беззвучно:

- опустити ложку в склянку;
- покласти виделку на тарілку;
- поставити чашку на блюдце;
- закрити каструлю кришкою;
- зняти кришку з чайника.

Під час виконання завдання можна користуватися не лише руками, а й додатковими пристосуваннями. Розкажіть про свої почуття трьома реченнями.

БУДЬ ЛАСКА

Чарівне слово «будь ласка» ми говоримо тоді, коли про що-небудь просимо. Попросіть дітей виконати всі ваші команди, але за умови, що ви будете дуже ввічливі й після команди скажете слово «будь ласка». Якщо ви цього слова не говорите, команду виконувати не потрібно.

Отже: «Піднесіть праву руку вгору, будь ласка, ліву руку теж піднесіть догори, будь ласка. Будь ласка, зчепіть руки в замок, а тепер дружно їх розчепіть». Відзначили, скільки в класі неуважних дітей? Весело прокоментуйте підсумок гри. Гру повторіть з іншим ведучим.

БУКВИ НА МАЛЮНКАХ

Кожна людина, наділена фантазією, обов'язково скаже, що всі букви схожі на що-небудь. Наприклад, «Г» схожа на підйомний кран, «О» – на рятувальне коло, а «Ш» – на граблі, що лежать на землі кілочками вгору.

Спробуйте намалювати ті предмети, інструменти, машини тощо, що схожі на різні букви. Зробіть п'ять різних малюнків, присвячених одній букві:

- «Д»;
- «Ю»;
- «Х»;
- «З»;
- «Р».

Розкажіть про предмети, які ви намалювали. Охарактеризуйте кожен малюнок букви, презентуйте його.

БУРИМЕ

Буриме – це гра, якій уже декілька сотень років. Гравець у буриме повинен скласти вірш на задані рими.

Спробуйте пограти в цю гру та складіть чотиривірш, рядки якого закінчуються такими словами:

- кішка – мишка, віконце – сонце;
- склянка – солянка, вода – колода;
- біг – сніг, горішки – потішки;
- мак – так, мачок – козачок;
- диня – господиня, огірочки – пуп'яночки.

ВАЖКА РИМА

Незнайко, герой казки Миколи Носова, одного разу захотів стати поетом. Але він, як не старався, не міг дібрати риму до слова «ганчір'я».

Спробуйте зробити те, що не вдалося Незнайкові. Доберіть рими до слів:

- чайник;
- килим;
- люстра;
- крісло;
- портфель.

Спробуйте скласти з отриманими римами двовірш.

ВЕСЕЛА ІСТОРІЯ

Складіть історію про:

- собаку, який жив у холодильнику;
- ворону, яка любила кататися на велосипеді;
- щуку, яка грала на гітарі;
- березу, яка хотіла навчитися плавати;
- хруща, який дуже боявся висоти.

ВЕСЕЛЕ ПРИСІДАННЯ

Усі фізично міцні люди вміють присідати. Присідання вважається дуже корисним заняттям, що зміцнює м'язи. Правда, іноді

присідати буває нудно. У цьому разі вправу можна трішки ускладнити, зробити її веселішою.

Спробуйте зробити 10 присідань, але з обов'язковою умовою:

- стояти лише на носочках, не торкаючись до підлоги п'ятами;
- у витягнутих руках тримати розгорнуту газету;
- затиснути між колінами тенісний м'ячик;
- тримати обома руками за спиною одну гантель;
- установити на голові склянку з водою та притримувати її однією рукою.

Під час присідань ніщо не має впасти, розлитися або порватися.

При цьому треба виявляти почуття та говорити про свої хвилювання.

ВІЙСЬКОВА ТЕХНІКА

Хлопчикам дуже подобається малювати військову техніку: танки, літаки тощо. Звичайно, намалювати танк дуже непросто. Але ще складніше цей самий танк зобразити за допомогою жестів, рухів і звуків.

Спробуйте зобразити військову техніку так, щоб інші здогадалися, що це:

- танк;
- бомбардувальник;
- зенітна установка;
- крилата ракета;
- підводний човен.

Презентуйте одну з військової техніки трьома реченнями.

ГЕРБ СЕЛА

Раніше в кожного міста був свій герб. Нещодавно в одній країні вирішили відродити цю традицію. Причому зробити так, щоб свій герб був не лише в кожного міста, а й у кожного села, яке називається:

- Сироїжкіно;
- Барабашкіно;
- Ватрушкіно;
- Муркіно;
- Кульбабіно.

Розкажіть про місце проживання села чи міста, герб якого вам довелося створити. Презентуйте ваш герб, розкажіть про нього за допомогою 5 речень.

ГОРОДНІ КАЗКИ

У Р. Кіплінга є казки з такими назвами: «Звідки у верблюда горб», «Чому в слона такий довгий ніс», «Звідки взялися броненосці». У цих казках письменник пояснює походження горба або хобота, але робить це, звичайно, по-казковому.

Спробуйте скласти такі самі казки-пояснення, але про овочі з городу. А називатися ці казки будуть так:

- «Чому помідор червоний?»;
- «Звідки в редиски хвостик?»;
- «Чому кавун смугастий?»;
- «Звідки в капусті стільки листків?»;
- «Чому огірок із пухирцями?»

ГРИБНІ КАЗКИ

Народні казки мають традиційний початок: «Жили-були...», «Якось раз...», «Дуже давно...».

Спробуйте скласти казку, у якої такий початок:

- «Жила-була дружна родина жовтогарячих лисичок. Одного разу сталося нещастя: занедужала найменша із сестер. Вона не спала, не їла й зеленіла з кожним днем...».
- «Народилася в грибного царя Підберезника Першого дочка. І влаштував він із цього приводу бенкет. Запросив на нього всіх грибних жителів, окрім злої чаклунки Поганки Блідої...».
- «Оселвся по сусідству із селом мирних опеньків злий розбійник на ім'я Мухомор Червоний...».
- «Жили-були Боровик із Боровихою. І мали вони трьох синів-боровиків. Двоє були розумними, а третій – дурень...».

ЕМОЦІЙНІ РУКИ

На відміну від тварин і роботів людина – дуже емоційна істота. Звичайно, усі наші емоції «написані на обличчі». Здатність людського обличчя передавати різні емоційні стани називається мімікою. Але емоції можна демонструвати не лише мімікою, а й жестами.

Спробуйте за допомогою рук зобразити:

- злість;
- радість;
- переляк;
- смуток;
- ворожість.

ЗАБОРОННІ ТАБЛИЧКИ

Дуже часто на вулицях міст, а також у різних будівлях можна зустріти таблички: «Стороннім вхід заборонено!», «По газонах не ходити», «Вигулювати собак заборонено», «Не смітити!», «Маши-ни не паркувати!». Ці таблички називаються заборонні. Уявіть, що герої деяких казок теж вирішили обзавестися заборонними таблич-ками.

Придумайте п'ять заборонних табличок, які можна використа-ти:

- у палаці Снігової Королеви;
- у Смарагдовому Місті;
- у театрі Карабаса Барабаса;
- у лікарні Айболитя;
- у печері Алі-Баби.

ЗАЙВИЙ ПРЕФІКС

Одного разу в Африці вчені виявили відразу п'ять невідомих племен. І яке було здивування вчених, коли вони почули, що мова аборигенів майже не відрізняється від нашої. Єдина відмінність у мові – до кожного нашого слова аборигени додають який-небудь префікс. Причому кожне плем'я використовує свій префікс.

Спробуйте мовою невідомих африканських племен прочитати початок вірша «Ходить гарбуз по городу». Для цього до кожного складу додайте префікс:

- фер;
- мур;
- пип;
- так;
- ляп.

ЗАКЛИНАННЯ

У казках прийнято вимовляти заклинання. Наприклад, Бураті-но, коли закопував монети, говорив: «Рекс, пекс, фекс». А Старий

Хотабич, вириваючи волосини з бороди, шепотів: «Трах-ті-бі-дох». Заклинання – це чарівні слова, що допомагають здійснити бажання або виконати будь-яку найважчу справу. От було б гарно, якби й у житті в людей різних професій були свої заклинання, які допомагають у роботі.

Придумайте, яке заклинання міг би вимовити:

- футболіст перед пенальті;
- рибалка перед закиданням гачка;
- хворий перед кабінетом зубного лікаря;
- городник перед посадкою картоплі;
- парашутист перед стрибком.

ЗВІРІ З ТІСТА

Із тіста роблять пироги й ватрушки, пампушки й оладки, булочки й тістечка. А ще з нього ліплять різні фігурки. Потім ці фігурки можна з'їсти або ж розфарбувати, покрити лаком і зберегти.

Спробуйте виліпити з тіста таких незвичайних тварин, як-от:

- кубохвостіус;
- шваброшерстіус;
- длінномоніус;
- зубоглазіус;
- кривопузис.

Розкажіть про істот, які вам довелося створити. Презентуйте вашу тваринку, розкажіть про неї за допомогою 5 речень.

ЗДРАСТУЙТЕ

Це рухлива гра. Учасники стають пліч-о-пліч обличчям у коло. Ведучий іде ззовні кола й доторкається до одного з гравців. Ведучий і гравець, якого зачепили, біжать у різні боки по колу. Зустрівшись, вони тиснуть один одному руки й говорять: «Здрастуйте». Можна назвати ім'я. Потім біжать далі, намагаючись зайняти вільне місце в колі. Хто залишився без місця, стає ведучим.

ЗООЛОГІЧНІ СТРИБКИ

У тваринному світі є різні способи пересування: біг, ходьба, повзання. Багато тварин пересуваються стрибками.

Спробуйте пострибати так само, як:

- горобці;
- кенгуру;

- зайці;
- жаби;
- коники.

Розкажіть тваринку, яку вам довелося створити. Презентуйте її, розкажіть про нього за допомогою 4 речень.

ІГРАШКИ, ЩО ОЖИЛИ

Іграшки – це маленькі копії звірів і людей. Майстри завжди прагнуть створити таку іграшку, схожу на живу істоту. «Оживити» іграшки можна й по-іншому. Для цього слід уявити себе іграшкою, а потім ходити, сидіти, говорити, як ця іграшка.

Спробуйте за допомогою жестів, звуків, ходи зобразити:

- гумового Крокодила Гену;
- дерев'яного Буратіно;
- плюшевого Вінні Пуха;
- пластмасову Мальвіну;
- металевого Самоделкіна.

ІЛЮСТРАЦІЯ ДО ПІСНІ

Ілюстрація – це малюнок, що супроводжує текст. Зазвичай ілюстрації роблять до книг. Але можна й до пісні – адже в пісні теж є текст.

Зробіть ілюстрації до рядків із деяких популярних пісень:

- «Зеленеє жито, зелене,
Хороші гості у мене...»;
- «А в лебедя ніжки біленькі,
А в Івана ложки новенькі»;
- «А в ліску, а в ліску, на жовтім піску
Там дівчинка мала-невеличка,
Невеличка, сама робітничка».
- «А в нашого господаря мальована призьба,
Сіло собі кругом столу женчиків триста»;
- «А на тій вербі золота кора,
А на тій вербі рожеві квіти».

ІНСЦЕНОВАНА ПІСНЯ

Останнім часом жанр музичного відеокліпу дуже популярний. Кліпи, або інсценовані пісні, показують по телебаченню цілодобово. Але, на жаль, усі вони зняті на сучасні пісні у виконанні модних

естрадних виконавців. А як бути зі старовинними, народними піснями? Спробуйте зробити кліп на народну жартівливу пісню:

- «А в горобейка жінка маленька»;
- «Бігла Теличка та й з бережечка»;
- «Коточок, не йди рано в садочок»;
- «А в кривого танцю та не видно кінця»;
- «Го-го-го Коза, го-го сірая, го-го білая».

ІНСЦЕНОВАНИЙ АНЕКДОТ

Анекдот – це маленька розповідь із несподіваним закінченням. А всяку розповідь можна інсценувати.

Спробуйте інсценувати анекдот. Для цього спочатку згадайте ті анекдоти, у яких головним персонажем є:

- лев;
- заєць;
- ворона;
- ведмідь;
- мавпа.

ІНТОНАЦІЯ

Коли ми розмовляємо, то, звичайно, звертаємо увагу на зміст повідомлень. Але не менш, а то й більш важливою є інтонація, з якою ми вимовляємо певну фразу. Будь-яку пропозицію можна вимовити з величезною кількістю відтінків. І щоразу через інтонацію пропозиція набуватиме нового значення.

Спробуйте сказати просту фразу: «Ну, от і все!», із такою інтонацією:

- радісно, мов щойно ви закінчили писати задану додому вправу;
- злісно, немов ви знищили всіх мух, що літали по квартирі;
- сумно, ніби ви додивилися до кінця останню серію улюбленого мультика;
- злякано, немов вас наздогнав вовк, від якого ви намагалися втекти;
- стомлено, ніби ви щойно почистили два відра картоплі.

КАЗКИ, ЩО ПЕРЕПЛУТАЛИСЯ

Усі діти знають казки: «Червона шапочка», «Бременські музиканти», «Три ведмеді», «Срібне копитце», «Снігова королева». Уявіть, що назви цих казок переплуталися.

Спробуйте скласти й розповісти казку, яка має тепер таку назву:

- «Червоні ведмеді»;
- «Снігові музиканти»;
- «Три королеви»;
- «Бременське копитце»;
- «Срібна шапочка».

КАРТИНА ДЛЯ ПТАХІВ

Кожна людина любить, щоб їжа на тарілці була не лише смачна, а й красиво оформлена. Але чому сервіровка столу й гарне оформлення страв – привілей лише людини? Чому, коли ми годуємо наших менших друзів – звірів і птахів, ми не піклуємося про естетичне оформлення їхнього столу й накладаємо їжу абияк?

Спробуйте гарно подати обід, наприклад, для птахів. Для цього насипте в годівницю пшона. І обов'язково укладіть його у вигляді малюнка найулюбленішої пташиної їжі – комах. Тобто «намалюйте» за допомогою пшона на годівниці:

- метелика;
- таргана;
- гусеницю;
- мурашу;
- бабку.

Примовляйте при цьому до кожної тваринки, яку вам доведеться годувати.

КАРТИНА З ДІРОК

Якщо проткнути аркуш паперу голкою, то вийде маленька дірка. Якщо багато разів проткнути папір голкою, вийде багато дірок. Але якщо протикати папір не просто так, а маючи в голові план, то вийде не просто багато дірок, а малюнок.

Спробуйте «намалювати» голкою на папері звичайний листок такого дерева:

- клена;
- вільхи;
- берези;
- верби;
- дуба.

Розкажіть про листок, який ви намалювали. Передайте його почуття весною, літом, восени та взимку.

КАРТИНА ІЗ СІРНИКІВ

Для чого існують сірники, знають усі. Ще всім відомо, що сірники – не іграшка. Але якщо сірники не запалювати, чом би їм не пограти з ними? Наприклад, із сірників можна скласти картину, на якій зобразити спортсмена.

Спробуйте із сірників скласти фігурки:

- футболіста;
- баскетболіста;
- хокеїста;
- бейсболіста;
- ватерполіста (гравця у ватерполо).

Розкажіть, що ви відчували, поки робили виріб. Передайте почуття виробу, який щойно народився, трьома реченнями.

КВІТКОВІ КАЗКИ

У багатьох казках описуються чарівні, казкові міста. Вони відрізняються від справжніх тим, що в них живуть не люди, а різні казкові істоти. Уявіть місто, у якому живуть лише квіти. У кожній квітці свій характер, свої звички. Щодня квіти ходять на роботу, у магазини, кіно.

Спробуйте скласти казку про те, як вони це роблять. Наприклад, якби казка називалася «Ательє в місті квітів», у ній могла би піти розповідь про старого майстра Кактуса, що шив військову форму для гвардійців гладіолусів. А одного разу в нього замовила бальний костюм балерина Незабудка та ін.

Нехай нова казка називається так:

- «Перукарня в місті квітів»;
- «Лікарня в місті квітів»;
- «Парк атракціонів у місті квітів»;
- «Магазин у місті квітів»;
- «Салон моди в місті квітів».

Миколаївський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти

Кафедра теорії й методики
дошкільної та початкової освіти

ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Методична збірка

Технічна верстка: Н. М. Дерманська

Папір офсетний.
Друк на різнографі
Формат 60x84/16
Умовно-друкованих арк. – 4
Обліково-видавничих арк. – 3,7
Гарнітура шкільна

Тираж 100
Замовлення № 10

Адреса редакції:
вул. Адміральська, 4-а,
м. Миколаїв, 54001
Тел./факс 37 85 89

<http://www.moippo.mk.ua>
e-mail: moippo@moippo.mk.ua